

Rede mr. O. W. A. Baron van Verschuer, voorzitter CHU, op de besloten vergadering van de Unieraad CHU — 13 december 1975 te Utrecht

Van Hulst, Krusinga en ik schreven op 10 september een brief aan de leiders van de ARP in verband met de toen aanstaande partijraadsvergadering van de ARP op 27 september. Ik wil deze vergadering beginnen met het einde van deze brief die luidde: „Moge Uw partijraad onder Gods onmisbare zegen komen tot een besluitvorming waarmede de christendemocratie zal zijn gediend”. Ik herhaal vandaag deze bede voor de vergadering van de ARP in Hoogeveen maar ook voor onze Unieraadsvergadering.

Degenen Uwer die dachten zich vandaag de houding van de afwachtenden en toeschouwers te kunnen veroorloven ten aanzien van de besluitvorming van de ARP moet ik teleurstellen. Ik hoop dat deze openingsrede, die dient ter inleiding van het beraad over het CDA, U niet onberoerd zal laten en dat U mede van uit die beroering met mij en met elkaar wil discussiëren. Net als in de AR-partijraad vandaag zal geschieden moeten wij ook onze koers met betrekking tot het CDA bepalen en met name spreken over de vraag hoeveel wij er voor willen over hebben en hoever wij willen gaan. Of anders gezegd: waar moeten de belangen van de CHU alleen ophouden terwille van het belang van het CDA. Het is verleidelijk ter wille van vrede in eigen gelederen de onrust in christen-democratische zusterpartijen te bevorderen en langs ons heen te laten gaan. Ik doe een dringend beroep op U de eis van christelijke naastenliefde uit te strekken tot de partijen van KVP en ARP en daaruit onze houding ten opzichte van hen te laten bepalen. Allerlei nadere puur egoïstische gevoelens moeten onderdrukt worden.

Vandaag moeten Berg en Dal en Haaften bij ons aan de orde komen. Anders dan in Hoogeveen zal bij ons het accent meer bij Haaften moeten komen te liggen.

Onvergelijkbare waarden

Vooraf wil ik een algemene opmerking maken over beide onderwerpen. Bij de discussie over het functioneren van de grondslag en de mate van politieke eensgezindheid moeten we beide onderwerpen niet aan elkaar koppelen. Het enige wat zij met elkaar gemeen hebben is dat zij beiden met de totstandkoming van het CDA te maken hebben, maar het zijn onvergelijkbare waarden.

Het functioneren van het uitgangspunt is en mag niet inwisselbaar voor de politiek zijn. Het CDA is geen recept wat tot stand komt met een onsje van dit en een pondje van dat, als het dan samen maar aan het gewicht komt. Men mag de klip van het ene niet verhogen met de klip van het

Mr. O. W. A. Baron van Verschuier, voorzitter van de CHU.

andere om ze dan vervolgens samen te moeten nemen. Ik hoop dat al degenen die vandaag over Berg en Dal spreken dit heel goed beseffen. De voortzetting van een discussie over de politieke lijn is noodzakelijk, het CDA facultatief stellen op grond van de geestelijke lijn heeft ver-gaande consequenties en betekent in feite het einde van het CDA.

Als ik iets over Berg en Dal zeg dan wil ik — hopenlijk voor U ten over-vloede — herhalen dat het niet gaat over welk uitgangspunt, welk pro-gramma en welk beleid. Het gaat over de vraag of ieder die het CDA op enigerlei wijze vertegenwoordigt behalve het feit dat hij de bijbel als uit-gangspunt voor het CDA erkent ook voor zich persoonlijk de bijbel als richtsnoer voor zijn handelen erkent. Uit de vele reacties die er naar aan-leiding van deze discussie ook in onze gelederen zijn gekomen is mij duidelijk geworden dat over deze vraag in onze kring genuanceerd ge-dacht wordt. Er zijn er veel die met mij, en wat meer zegt naar de traditie van Lohman, uitspreken dat zij zozeer willen geloven in de kracht en de werking van het uitgangspunt, dat zij zozeer afwijzen alles wat riekt naar een persoonlijke geloofsbelijdenis, dat zij genoeg hebben aan een er-kenning van het uitgangspunt voor het CDA.

Geen belemmering

Er zijn er echter ook in onze kring die dit onvoldoende vinden en zich niet kunnen voorstellen dat zonder een persoonlijke erkenning men christen-democratische politiek kan bedrijven waarop men ook kan worden aange-sproken. Noch degenen die dit laatste standpunt in onze kring innemen noch de Lohmannianen hebben, geloof ik, ooit de gedachte bij zich voelen opkomen dat de CHU om deze reden niet kan blijven voortbestaan. Reden voor mij om te zeggen, dat de conclusies van Berg en Dal, dat de geschil-len zijn geconstateerd maar dat het dagelijks bestuur ze niet ziet als een belemmering voor de voortgang van het CDA, voor de CHU op het lijf ge-schreven zijn. Ik ben mij ervan bewust, dat velen in de ARP het er moeilijk mee hebben, omdat in een tijd waarin veel normen aan verandering onder-hevig zijn zij het voelen alsof een stukje vaste grond onder hen wegvalt. Tot hen zou ik willen zeggen, dat tegenover dit gevoel een ander, naar mijn mening, zwaarder wegend gevoel moet staan. Het gevoel dat men heeft als men zijn naaste negeert en de deur voor hem sluit. Voor een lichtvaardig toesteken van handen, na deze discussie, hoeft men daarbij nauwelijks meer bang te zijn.

Ik kom meer en meer tot de overtuiging, dat de vraag waar het om gaat in wezen geen principiële vraag is, maar een vraag die in sterke mate be-paald wordt door een van huis uit meegekregen mentaliteit.

Net zo goed als Hervormden en Gereformeerden en Rooms-Katholieken na jaren van gescheiden optrekken bij elkaar durven en willen komen en steeds meer een gemeenschappelijke denkwereld krijgen moeten wij ook

ten aanzien van dit punt hoop hebben op meer begrip, meer vertrouwen in elkaar. Immers, en dat is wel belangrijk, onze basis is hetzelfde.

Politieke koers 1977-1981

Ik kom nu tot Haaften, een discussie waar wij in Berg en Dal mee begonnen. Eerst een feitelijke constatering. Er resten ons van de algemene voorjaarsvergadering van volgend jaar, waarin wij conform de afspraken in Woudschoten een voorlopig standpunt bepalen ten aanzien van de politieke eensgezindheid, nog 6 à 7 maanden. De definitieve besluitvorming in september 1976 uiterlijk is nog 9 maanden van ons af. In deze veelzeggende maar betrekkelijk korte tijd moeten wij met elkaar overeenstemming bereiken over de politieke koers van de jaren 1977-1981 en nagaan welke verschilpunten uit de dan achter liggende periode zijn blijven liggen. Bij de beoordeling van de geschilpunten van de dan voorbije periode van het huidige kabinet doen wij er goed aan niet in beschouwing te nemen, door ze weg te strepen, de verschilpunten die louter en alleen een gevolg zijn van de gescheiden opstelling ten opzichte van het kabinet. Ook dienen wij onderscheid te maken tussen de verschilpunten die dwars door de huidige drie christen-democratische fracties heenlopen. Wij houden dan over de principiële verschillen, zo die er zijn, onderverdeeld naar de korte termijn, die van het heden en die op langere termijn, die van morgen.

Als ik dit probeer zo zuiver mogelijk te analyseren dan ben ik er mij van bewust en U zult dat wel van mij willen aannemen, dat in vele gesprekken, die ik in de loop der jaren over de kwestie van de politieke hypotheek heb meegevoerd het bijna onmogelijk is gebleken de accenten te verleggen van de korte termijnpolitiek naar de lange termijnpolitiek. Het eindigde altijd in een gecompliceerde en frusterende evaluatie die dan dreigt personen in beklaagdenbankjes te zetten die zich moesten verdedigen tegenover aanvallers die nimmer de illusie moeten hebben gehad dat zij werkelijk wisten en begrepen hoe de situatie lag toen dit of dat in de politiek gebeurde. Een discussie dus die eigenlijk altijd bij voorbaat tot mislukken gedoemd is en het is genoegzaam bekend dat Haaften daarop dan ook geen uitzondering maakte.

Duidelijke waarschuwing

Ik geloof, dat onze achterban, ik kom daar straks nog op terug, dit heel zuiver heeft aan gevoeld. De acties die daar uit zijn voortgekomen zou ik niet willen begroeten als steun voor of verwijt aan één of meer leiders van de drie, maar als een duidelijke waarschuwing en als zodanig heeft zij grote waarde en men doet er onverstandig aan deze als onbelangrijk naast zich neer te leggen.

Als ik Haaften analyseer dan past eigenlijk niet primair zozeer somberheid

ten aanzien van de gebleken verschillen, anders dan door de samenstelling van het kabinet. Als wij de toonzettingen buiten beschouwing laten, als wij het vergelijken met de verschillen die er tussen de zogenaamde progressieve drie bestaan, en binnen de partijen onderling, dan zijn de verschillen zeker te overbruggen, mits men werkelijk de wil heeft het CDA tot stand te brengen.

In de politiek is het niet anders dan bij het bezoek aan een vervelend familielid. Men heeft altijd wel een argument om er niet heen te gaan. Het was daarom niet onredelijk dat de vraag op tafel kwam:

„Wilt gij het CDA wel?” Als U het CDA wilt, dan is de consequentie dat U bereid bent daarvoor offers te brengen, ook als die offers met zich zouden brengen, ik zeg het U in alle duidelijkheid, dat wij zouden moeten ophouden met het benadrukken van het CH-profiel, met name als dat ten koste van onze andere christen-democratische partners is. Daardoor gaat het ten koste van het CDA en dus ook een stukje van onszelf.

Nu CDA realiseren

Dit brengt mij ertoe nog eens te benadrukken waarom ik van mening ben dat wij het CDA nu moeten realiseren.

Nu de in mijn beschouwing rond de discussie in Berg en Dal geconstateerde verschillende leefwerelden die mede de grondslag vormden voor het ont- en bestaan van de drie christen-democratische partijen verdwijnen;

nu duidelijker dan ooit behoefte is aan principiële christelijke politiek;

nu ons land dreigt opgedeeld te worden tussen socialisten met staats-almacht en liberalen met mens-almacht allures kan de christen-democratie de noodzakelijke derde weg in de politiek zijn.

Nu én Europees én provinciaal én gemeentelijk de voorbeelden van samenwerking door geen enkele dissonant worden verstoord is behalve landelijk het CDA gerealiseerd.

Het zijn deze argumenten die een enorm groot aantal plaatselijke en regionale verbanden niet alleen op politiek terrein ertoe gebracht hebben het CDA uit te roepen. Of wij het prettig vinden of niet, wij zullen in alle nuchterheid moeten constateren, dat wij vandaag met name, ons hebben uit te spreken over de vraag of het landelijke CDA er mede dankzij de bevoegde organen van de drie christen-democratische partijen komt of niet.

Het zal U duidelijk zijn, dat ik U vandaag heel nadrukkelijk vraag U uit te spreken over de vraag of U van mening bent dat het CDA voor de eerstkomende verkiezingen in elk geval zo ver moet zijn, dat er met één lijst kan worden uitgekomen. Ik ben ervan overtuigd, dat deze beslissing die door die partij-organen moet worden genomen, in zeer belangrijke mate zal bijdragen aan het herstel van vertrouwen bij al degenen in het land die hunkeren naar het CDA en zich vertwijfeld afvragen waar de leiding

van de partijen blijft.

Ik ben mij ervan bewust, dat dit consequenties heeft voor onze kamerfracties, de toonzetting en de inhoud van hun betogen. Maar niet alleen wij, iedere fractie van de drie partijen zal daar zijn bijdrage in hebben te leveren.

De CHU mag net zo min als de ARP en KVP vragen: Kom geheel bij ons. Maar wij moeten wel weten, dat wij bij elkaar behoren en dat wij, uiterlijk in 1977 geloofwaardig één fractie willen zijn. Ik wil uitdrukkelijk mijn vertrouwen uitspreken in onze fractie, dat zij bereid en in staat is deze bijdrage te leveren.

Nu zult U zich afvragen of ik de politieke hypotheek die wij immers in 1976 zouden aflossen geheel buiten beschouwing laat of erger nog als afgelost beschouw; of ik doordraaf en alle mogelijke politieke verschillen bij voorbaat terzijde schuif.

Gebarsten CDA-bokaal

Ik zeg U daar dit over. Als er werkelijk bij het opstellen van het politiek programma voor de jaren 1977-1981, waar nu onder leiding van Goudzwaard aan gewerkt wordt een, met name voor de christen-democratische partijen, zeer wezenlijk verschilpunt zou blijken te bestaan (wat gelukkig niemand verwacht), dan ben ik bereid op grond daarvan U, met een bloedend hart overigens, te zeggen dat om die reden het CDA via de drie partijen niet tot stand kan komen. Dan zal dit punt aanleiding zijn voor een felle verkettering met alle ellende en zondes vandien. Dan weten wij dat de christen-democratische partijen het in Nederland verder laten afweten.

Ik ben niet bereid het CDA te laten afspringen over korte termijn vraagstukken van weinig principiële aard en op deze manier in Den Uyls prijkast een gebarsten CDA-bokaal te plaatsen.

Degenen die de brugfunctie van het kabinet Den Uyl, naar mijn mening niet ten onrechte beklemtonen, mogen niet deze brug overgaande de brug voor de christen-democratische samenwerking ophalen.

Een van de punten waar we het nog met elkaar over zullen moeten hebben, een vraagpunt, dat over de huidige regeringsperiode heengaat, is de opstelling van het CDA bij volgende verkiezingen. Bij de vrij algemene aanvaarding van de vier punten die door mij zijn genoemd, sluiten we een afspraak voor de verkiezingen uit ten aanzien van een volgende regeerperiode. De partijen zullen met een duidelijke accentuering van hun eigen programma na moeten gaan of er al conclusies uit dit programma voor een volgende regeerperiode moeten worden getrokken. Een discussie die naar mijn gevoel in het verlengde ligt van het werk van de commissie Goudzwaard en in elk geval pas na de totstandkoming van het programma definitief kan worden gevoerd.

Voorstel

Misschien is het goed dat ik mijn conclusies ten aanzien van de in Berg en Dal en Haften gevoerde discussie kort samenvat en daarmee eindig opdat het voor u ook gemakkelijker bespreekbaar is.

Tevens moet u het als een voorstel mijnerzijds beschouwen ten aanzien van de besluitvorming van deze vergadering.

1. De conclusie van de besprekingen in Berg en Dal, namelijk dat het dagelijks bestuur van het CDA het geconstateerde verschil ten aanzien van het functioneren van het uitgangspunt *niet* als een beletsel ziet voor de totstandkoming van één lijst, is voor de CHU aanvaardbaar. Wij moeten de discussie over dit punt nu sluiten en dit punt mag niet vermengd of toegevoegd worden aan het vraagstuk van de politieke eensgezindheid. Dit betekent niet dat het vraagstuk van het functioneren van de grondslag niet bij voortduring onder onze aandacht moet blijven.
2. Bij het beoordelen van de politieke eensgezindheid dienen we onderscheid te maken tussen de actuele vraagstukken van de korte termijn, die primair een zaak is van de fracties en de verder reikende partijpolitieke lijn van de lange termijn, die primair een zaak is van de partijen.
3. De korte termijn politieke punten, die voor verantwoordelijkheid van de fracties zijn, mogen niet tot dusdanige opstellingen leiden, door fractievoorzitters en leden, dat daarmee eigen profiel wordt verscherpt ten koste van de ander en met name het CDA.
4. Uitspreken dat we de totstandkoming van één lijst bij de volgende verkiezingen van levensbelang vinden voor het CDA en dat wij, dat uitsprekende, de wil hebben dat te bereiken.
5. Onder handhaving van de in Woudschoten gemaakte afspraken, inclusief de termijnen, uitspreken dat het accent bij de constatering van de politieke eensgezindheid moet liggen op de lange termijn politiek, waarbij het in voorbereiding zijnde programma als toetssteen kan dienen.
6. Dat, als we het daar over eens zijn, de huidige politieke situatie geen beletsel mag vormen voor de totstandkoming van één lijst.

Voor of tegen het CDA

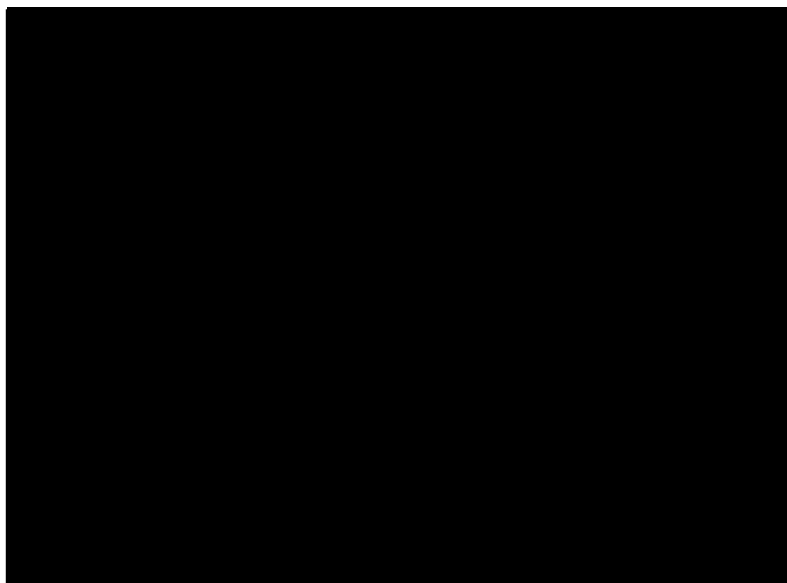
Misschien mag ik met een persoonlijk punt eindigen:

Het is in februari van het volgend jaar vier jaar geleden dat u mij als voorzitter van de Unie koos en ik dit aanvaardde.

Gesterkt door het geloof dat ik ontvangen heb, door de opofferingen van mijn gezin en door de steun van velen in en buiten de Unie heb ik dit werk naar mijn beste kunnen gedaan. Ik heb er daarbij nooit een misverstand over laten bestaan dat ik het als mijn belangrijkste opdracht beschouwde met een hechte en saamhorige Unie op te gaan naar het CDA. Dat is voor mij en met mij voor velen zoals ik het laatst hoorde formuleren, existentieel.

Ik ben, dat weet ik, meer iemand van de politieke redelijkheid dan van

de scherpslijperij, meer van het compromis dan van de felle strijd.
Als zodanig ben ik dan misschien typisch Christelijk-Historisch.
Ondanks het feit dat het mij geen moeite kost niet tot het uiterste compromissen te zoeken, zoek ik nu geen compromis.
Ik vraag u zich nu en hier duidelijk uit te spreken voor of tegen het CDA.
Net zo goed als wij van de ARP in Hoogeveen vragen en verwachten dat zij zich door het aanvaarden van de conclusies van Berg en Dal duidelijk uitspreekt voor het CDA, vraag ik u u uit te spreken.
Nu mogen wij geen slagen meer om de arm houden, anders dan statutair vastgelegd. Nu moeten wij daarnaar handelen op de plaats waar we staan.
Moge ik eindigen met het motto van de vergadering van de wereldraad van kerken: Door Christus bevrijd en verenigd.
Dat dit te weten ook onze hulp en troost is en ons de kracht geeft verder te gaan.

Opland in de Volkskrant van 18 november 1975.